

Editörden

21. Yüzyılın Yaşam Becerilerinden; Finansal Okuryazarlık

Bireylerin bilgi ve becerilerini gerçek hayata yansıtabilme becerisi olarak özetlenebilecek okuryazarlık kavramı eğitim alanında önemini her geçen gün artırmaktadır. Benzer bir tanımla finansal okuryazarlık, bireylerin finansal kararlarını bilgi, beceri ve deneyimleri ışığında bilinçli ve kendine güvenen bir şekilde almasıdır. Bütçe oluşturmak ve devamlılığını sağlamak, yatırım kalemlerinde çeşitlilik oluşturmak, yetersiz olduğu finansal konularda doğru desteği almak, reklamları objektif bir gözle değerlendirmek ve anlaşma metinlerini bilinçli bir şekilde incelemek finansal okuryazarlık kapsamında bazı beceriler olarak ifade edilebilir.

Finansal anlamda paranın doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi için günümüz dünyasının temel finansal kavramlarını bilmeniz ve parasal işlemleri yürütebiliyor olmamız gerekiyor. Finansal okuryazarlık; kişinin parayı kullanırken veya yönetirken maddi gerçeklikleri doğrultusunda hareket etmesini sağlayan yetkinliğin de ismi olabilir.

Finansal okuryazarlık iktisat ve ekonomi alanlarında sıkça çalışılan bir konudur. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nin çalışmaları ve farklı ülkelerin finansal okuryazarlık eğitimini önemsemesi eğitim alanında da ilgiyi bu konuya yöneltmiştir. Finansal okuryazarlık, modern yaşamın temel yeterliliklerinden biridir.

Bu durumu önemseyen birçok ülke finansal okuryazarlık eğitimini okullaştırma girişimlerinde bulunmuştur. Bugün Amerika Birleşik Devletleri, Singapur, Kanada gibi bir çok ülkede finansal okuryazarlık bir ders olarak yer almakta ya da matematik gibi ilgili derslere entegre edilmektedir. Türkiye'de ise finansal okuryazarlık eğitimine yönelik bilinçlendirme çalışmalarına yeni başlanmıştır.

OECD bünyesinde sürdürülen Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) kapsamında öğrencilerin finansal okuryazarlık bilgi ve becerileri de ölçülmektedir. Bu sınavda günlük hayatta karşılaşılan finansal kavramlara hakimiyet, kredi, maaş, fatura gibi alanlarda hesaplama becerileri, alışverişlerde optimum seçeneğin belirlenmesi gibi yeterlilikler değerlendirilmektedir. Bu ortak sınavlar, katılımcı her bir ülkeye uluslararası düzeyde kendini değerlendirme imkânı vermesi açısından önemlidir. 2012 yılında ilk defa gerçekleştirilen PISA finansal okuryazarlık sınavına 18, 2015 yılındaki ikinci sınava 16 ülke katılmıştır. Bu okuryazarlık alanındaki en başarılı ülkeler Çin (Shanghai), Avustralya, Kanada ve Belçika'dır. Öğrenci yeterliliklerinin 1'den 5'e artarak 5 temel seviyede incelendiği her iki yıla ait sınavda da öğrenci yoğunluğu 2. seviye ve altını işaret etmektedir. En üst seviyeye ulaşan öğrenci oranı her iki sınavda da %10 civarında kalmıştır.

PISA sonuçlarında başarılı olan ülkelerin ortak noktasının finansal okuryazarlık eğitimine eğilmeleri olduğu görülmektedir. Türkiye, OECD kurucu üyesi olarak

PISA sınavlarına katılmaktadır. Ancak Türkiye'de henüz finansal okuryazarlık sınavı uygulanmamıştır. Bu nedenle Türkiye'nin PISA çerçevesindeki finansal okuryazarlık durumu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu açıdan Türkiye'de PISA finansal okuryazarlık sorularının belirli bir örnekleme uygulanması ve sonuçlarının incelenmesi değerli görülmektedir. **Bunun ana sebebi ise; artık kişilerin finansal hayatını yönetiyor olmaları, ülkelerin ekonomilerini yönetiyor olmaları kadar önemli hale gelmesidir.**

Aşağıda en basit düzeyde yapılabilecek finansal okuryazarlık çalışmaları verilmiştir. Verilen mini testi yapar mısınız?

- **Gelir gider tablosu yapıyor musunuz?**
- **Aylık veya yıllık tasarruf planınız nedir?**
- **Paranızın % kaçını birikim için kenara ayırıyorsunuz?**
- **Paranızı değerlendirme yeterliliğiniz var mı, yani yatırım yapıyor musunuz?**

Bu sorular için olumlu cevaplarınız varsa başlangıç düzeyinde birer finansal okuryazarınız, tebrikler!..

SABIHA EBCİM
Okyanus Kolejleri
Ortaokul Ana Bölüm Başkanı

21.Yüzyılda Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık 21.yüzyılda ölkelerin stratejilerine yön veren yeni bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Dünya Bankası ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) gibi uluslararası değerlendirmeler yapan kuruluşlar tarafından çeşitli raporlar ve araştırmalar yayımlanarak ölkelerin finansal okuryazarlığını eğitim çalışmalarına dahil etmesi gereğinin altı çizilmektedir.

“Okullarda uygulanan öğretim programlarına finansal eğitimin dahil edilmesi gelecek nesillerin finans okuryazarı olmalarını sağlamanın anahtarı olabilir.”

Dr. K. C. Chakrabarty

Finansal okuryazarlık en genel haliyle “finansal kavramlar ve risklerin bilgi ve anlayışına sahip olmak, bu bilgi ve anlayış değişik finansal bağlamlarda etkili kararlar almak, birey ve toplumun finansal iyi olma halini geliştirmek ve ekonomik hayata katılımı sağlamak için kullanma becerisi” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak, finansal okuryazarlığın bireyin yaşantısı ile sınırlı olmayıp toplumun genel finansal karakterini doğrudan etkileyen temel bir yeterlik alanı olduğundan söz edebiliriz.

Finansal okuryazarlık 21. yüzyılın gerektirdiği okuryazarlık alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Hızlı dönüşümlerin, yeniliklerin ve büyük bir veri akışının yaşandığı günümüzde bireyler daha karmaşık finansal ürünler, hizmetler ve sistemler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu koşullarda çocukların finansal risk ve fırsatların farkında olmaları, bütçelerini doğru yönetebilmeleri ve finansal problemlere karşı öngörü geliştirebilmeleri bireylerin ve dolayısıyla toplumun finansal sağlığını geliştirmeye katkı sağlayacaktır.

PISA’da Finansal Okuryazarlık

OECD tarafından düzenlenen PISA değerlendirmesinde finansal okuryazarlık becerisine ilişkin kavramsal çerçeve ve araştırmaya katılım gösteren ölkelerin finansal okuryazarlık konusundaki performansları ortaya konmuştur.

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konusunda gerçekleştirilen uluslararası değerlendirmeler ölkelerdeki genel tabloyu görmemize yardımcı olmaktadır. OECD; 2004 yılından itibaren yayımladığı araştırmalar ile finansal okuryazarlığa ilişkin veri sağlamak ve önerileriyle konuya dikkat çekmektedir. Ayrıca OECD tarafından gerçekleştirilen PISA 2012 değerlendirmesinde ilk defa finansal okuryazarlık yeni bir alan olarak tanımlanmış ve bu konuda ölkelere ait veriler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

KONU ALANI	YETERLİLİK TANIMI
Para ve işlemler	Paranın farklı biçim ve amaçlarının farkında olma, günlük harcamalar, ödemeler, para değeri, banka hesapları, para birimlerine ilişkin parasal işlemleri yürütebilme yeterliği.
Mali durumu planlama ve yönetme	Geliri ve varlığı kısa ve uzun vadede planlama ve yönetme becerisi, gelir ve diğer kaynakları finansal iyi olma halini geliştirebilmek için kullanma yeterliği.
Risk ve ödöl	Finansal kayıp ve risklerin farkında olma, kredi kullanımı ve faiz oranlarını kavrayabilme yeterliği.
Finansal görünüm	Tüketici hakları ve sorumluluklarının farkında olma, ekonomik koşullardaki ve devlet politikalarındaki değişimin sonuçlarını kavrayabilme yeterliği.

PISA 2012: Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Ölçümünde Yararlanılan Temel Kriterler

PISA 2012 finansal okuryazarlık beceri alanından elde edilen verilere göre OECD ölkelerinde sadece on çocuktan biri finansal okuryazarlık becerisine en üst düzey olan 5. yeterlik düzeyinde sahiptir. PISA 2012 raporunda belirtildiği üzere 5. düzeyde yeterliğe sahip olmak, banka hesabındaki faiz oranlarının hesaplanması gibi rutin olmayan finansal problemleri çözebilmeyi, transfer ücretini hesaba katabilmeyi ve gelir vergi dilimine ilişkin sonuçları içeren daha geniş finansal konuları anlayabilmeyi gerektirmektedir.

Söz konusu değerlendirmede öğrencilerin ortalama olarak %15’inin finansal becerilerde temel düzey olan 2. yeterlik düzeyinin altında performans gösterdiği belirlenmiştir. Bu yeterlik düzeyindeki öğrencilerin en iyi ihtimalle ihtiyaçları ve istekleri arasındaki farkı ayırt edebilmesi, günlük basit harcamalara ilişkin basit kararları alabilmesi, fatura gibi günlük hayatta kullanılan finansal belgeleri tanıyabilmesi ve karşılaştığı parasal durumlarda toplama, çıkarma, çarpma gibi basit sayısal işlemler yapabilmesi beklenmektedir.

Diğer taraftan, PISA 2012 değerlendirmesinde öğrencilerin finansal okuryazarlık performansı ile matematik ve okuma alanlarında gösterdikleri performansların güçlü derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, finansal okuryazarlık ve matematik performansı arasındaki korelasyon 0.83 iken, finansal okuryazarlık ile okuma performansı arasındaki korelasyon 0.79'dur. PISA 2012 Students and Money raporunda da belirtildiği gibi, finansal okuryazarlık becerisi yüzde hesaplama, para birimlerini birbirine çevirme gibi temel düzeydeki matematik okuryazarlığı becerilerini ve bir tanıtım, reklam yazısı veya sözleşme metnini okuyup anlama ve yorumlama gibi dil becerilerini kapsamaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlık becerisinin, finansal kararları etkileyebilecek olan duygusal ve psikolojik faktörleri de yönetebilme becerisi gerektirdiği ifade edilmiştir.

"Gelecek nesilleri 21. yüzyılın karmaşık gerçekliği içinde etkili kararlar alan ve sorumlu tercihler yapabilen bilgi ve beceri donanımıyla yetiştirebilmek için okullardaki eğitime destek olmalı; öğretmenleri, aileleri çocuklar ve gençlerin finansal eğitimi konusunda cesaretlendirmeliyiz."

Andrey Bokarev

Dünya'da Finansal Okuryazarlık

Ülkelerin finansal eğitimi okullardaki öğretim kapsamına hangi öğretim materyalleri ve kanallarla dâhil ettikleri incelendiğinde örnek teşkil edebilecek bazı uygulamalara rastlamak mümkündür. OECD (2016) tarafından yayımlanan Eğilimler ve Son Gelişmeler Raporu'ndan derlenen uygulama örneklerine göre;

Danimarka'da, Para ve Emeklilik paneli ile Danimarka Matematik Öğretmenleri Birliği tarafından işbirliği yapılarak "Funny Money" isimli bir öğretim materyali geliştirilmiştir. Bu materyal 13-15 yaş arası öğrencileri hedeflemekte ve bütçe yönetimi, birikim ve yatırım gibi konuları kapsamaktadır. Bu materyal içerisinde çeşitli parasal problemlere sahip kişilerin bulunduğu kısa filmler bulunmakta ve öğrencilerin bu filmlerdeki problemleri çözmeleri istenmektedir. Ayrıca Funny Money materyalleri kapsamında aileler için hazırlanmış olan video ve basılı materyaller de yer almaktadır.

Estonya'da, finansal eğitim materyalleri 2013 yılından itibaren web eğitim portalı üzerinden erişime açılmıştır. Okulların kullanımı için hazırlanmış bu materyaller, her sınıf düzeyi için farklılaştırılmış olup farklı dersler kapsamında öğretime uyumlu hale getirilmiştir. Aynı zamanda öğretmeni yönlendiren rehber materyal içerikleri hazırlanmıştır. Bu materyaller, Estonya Milli Eğitim Müdürlüğü, Estonya Bankalar Birliği ve Estonya Finansal Denetim Makamı tarafından düzenlenmiştir.

İrlanda'da, Ulusal Tüketici Kurumu tarafından geliştirilen "Money Matters" isimli öğretim materyali açık bir kaynak olarak sunulmaktadır. Bu materyalin asıl amacı öğretmenler ve öğrencilere sosyal eğitim dersi kapsamında olan ve bireysel finans eğitimini içeren "Sorumluluk Alma" ünitesinin işlenişine yardımcı olmaktadır.

Hollanda, İspanya ve Portekiz'de de web üzerinden erişime açık öğretim materyalleri sunulmaktadır. Bu öğretim kaynakları öğretmenleri desteklemek için hazırlanmış bir online kütüphanedir. Eğitim portalları üzerinde öğretmenler için finansal eğitime ilişkin öneri ve yönlendirmelerin yanı sıra etkinlik örnekleri ve oyunlara da yer verilmektedir.

Amerika'da ise okullar için eğitim materyalleri geliştiriminin yanında bu eğitim materyallerinin etkililiğini ve ulusal öğretim programı ile uyumluluğunu belirlemek üzere bir de "Quality Mark" geliştirilmiştir.

Türkiye'de Finansal Okuryazarlık

Türkiye, 2012 yılında Dünya Bankası ve 2015 yılında OECD alt kuruluşu olan Finansal Eğitim Uluslararası Ağı tarafından yapılan finansal yeterlik araştırmalarına katılmıştır. Ancak PISA kapsamında 2012 ve 2015 yıllarında gerçekleştirilen finansal okuryazarlık değerlendirmelerine katılmamıştır. PISA değerlendirmelerinde Türkiye'nin finansal okuryazarlık alanında verisinin bulunmaması önemli bir fırsat kaybı olarak görülmektedir.

Ancak, Dünya Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu işbirliği ile 21 Nisan - 4 Temmuz 2012 tarihleri arasında, TÜİK İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması kapsamında 12 bölgede, 40 il ve 142 ilçede; rastlantısal örneklem yöntemiyle seçilen 3009 yetişkinle gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları önemli bulgular sunmaktadır. Buna göre; Türkiye'deki katılımcıların büyük bir çoğunluğunun basit hesaplamaları yapabildiği ve faiz gibi temel finans kavramları hakkında bilgi sahibi olduğu görülürken, daha karmaşık hesap ve bilgi gerektiren finansal konularda büyük bir çoğunluğun düşük performans ortaya koyduğu belirlenmiştir.

Türkiye Finansal Yeterlik Anketine Göre (2012);

- Basit bölme işlemi yapabilen 84,
- Faiz kavramını tanımlayabilen 72,
- Basit faiz hesabı yapabilen 36,
- Birleşik faiz hesabı yapabilen 26,
- Zorunlu harcamalardan sonra elde parası kalan 38,
- Zorunlu durumlarda borç kullanan 55,
- Borcu kapatmak için borç alan 51,
- Bir yıldan daha uzun ekonomik planlar yapan 25,
- İleriki yaşlarda harcamalar için endişelenen 80, kişi olduğu görüldü.

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim Türkiye için oldukça yeni kavramlar olması sebebiyle bu konudaki çalışmaların öncelikli olarak farkındalık yaratmayı odağa aldığı görülmektedir. 2014 yılında Türkiye'de Sermaye Piyasası Kurulu tarafından ilk ulusal finans strateji planı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konmuştur.

Hazırlanan finansal eylem planında (SPK, 2014), öngörülen çalışmaların bazıları aşağıdaki gibidir.

- İlk ve ortaöğretim düzeyinde müfredattaki ve yaygın eğitim programlarındaki temel finans konularının geliştirilmesi,
- Yükseköğretim düzeyinde finans ile ilgili programların ders içeriklerinin gözden geçirilmesi,
- Finansal eğitimle ilgili doküman ve çalışmalara yönelik bir internet sayfası oluşturulması,
- Finansal eğitim faaliyetlerinin sosyal medya yolu ile duyurulması, finansal ürün ve hizmetlerin, finansal piyasalardaki risklerin anlaşılmasına, bilinçli tercihler yapılmasına ve yardım başvurusu prosedürlerine ilişkin açıklayıcı broşür, kitapçık, eğitici oyunlar ve benzeri kaynakların yaygınlaştırılması,
- Ev hanımlarının finansal konularda bilinçlendirilmesi,
- Finans dışı programlarda da finansal eğitimin verilmesi... olarak belirtilmiştir.

Türkiye'de finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak finansal eğitim faaliyetleri ulusal strateji planının da yürürlüğe konmasıyla birlikte son yıllarda daha fazla önem kazanmıştır. Türkiye'de mevcut öğretim programları finansal okuryazarlık becerilerini kapsamı açısından incelendiğinde ulusal strateji planında da belirtildiği gibi geliştirilmesi gereken bir tablo ortaya çıkmakla birlikte, bazı zorunlu ve seçmeli ders içeriklerinde finansal okuryazarlığa ilişkin önemli kazanımların bulunduğu da görülmektedir.

İlköğretim düzeyinde zorunlu temel dersler olan Matematik, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde finansal okuryazarlığın gerektirdiği becerilerle ilişkilendirilmiş kazanımlar bulunmaktadır. Özellikle Matematik ilköğretim programında parayı tanıma, para ile ilgili problemlerin çözümü, paranın ondalık gösterimine yönelik öğretim içeriğine farklı kazanımlar ile yer verilmiştir. Ortaokul ve lise öğretim programlarında da paraya ilişkin hesaplamaları içeren problemlere

yer verildiği görülmüştür. Bununla birlikte Hayat Bilgisi 1-3. sınıf öğretim programında yer verilen "Parasını ihtiyaçları doğrultusunda bilinçli bir şekilde harcar." ve "Evde nelerden ve nasıl tasarruf edilebileceğine örnekler verir." kazanımları finansal okuryazarlığa ilişkin işaret edilen temel becerilere yöneliktir. Sosyal Bilgiler 4-5. sınıf ve 6-7. sınıf öğretim programlarında da "ihtiyaç ve isteklerin ayırt edilmesi" ve "bilinçli tüketim" konularının ön plana çıktığı görülmektedir.

Zorunlu derslerin yanı sıra ortaöğretimde bulunan girişimcilik ve ekonomi seçmeli dersleri finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde öne çıkan ve önemli katkı sağlayabilecek derslerdir. Bu derslerin içeriğinde daha ileri düzeyde bir finansal bilgi ve beceri amaçlanarak, parasal risk ve fırsatlar, kar zarar, faiz gibi konulara büyük ölçüde yer verilmiştir.

"Son ekonomik krizden çıkarılacak en önemli derslerden biri de, bireylerin finansal okuryazarlığının ne kadar önemli olduğudur. Bireylerin finansal karar süreçleri geliştirdiğimizde, öğrencilere ekonomik ilkeleri öğrettiğimizde bu onların toplumun karşı karşıya geldiği önemli konuları anlama ve karar verebilme süreçlerine yardımcı olacaktır."

Ben Bernarke

Bütün bu proje ve işbirlikleri birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'de finansal okuryazarlık konusunda bir farkındalık geliştirmeye yönelik çabaların arttığı görülmektedir. Okyanus Kolejleri olarak finansal okuryazarı bireyler yetiştirmek için, P-Wise Eğitim Sistemi çalışmaları ile öğrencilerimize finansal okuryazarı yetkinlikleri kazandırıyoruz.

Sizde aşağıda yer alan karekodu okutarak evde çocuklarla finansal okuryazarlık üzerine sohbet edebilirsiniz.

KAYNAKÇA

- www.tcmb.gov.tr
- www.tebmem.org.tr